Y CRAFU

Beth yw nodau'r daflen hon?

Ysgrifennwyd y daflen hon i'ch helpu chi i ddeall mwy am y crafu. Bydd yn dweud wrthych beth yw'r crafu, beth sy'n ei achosi, beth allwch chi wneud yn ei gylch a ble gallwch gael mwy o wybodaeth amdano.

Beth yw'r crafu?

Mae'r crafu yn gyflwr cyffredin y croen ac yn gyflwr coslyd iawn a achosir gan widdon dynol y crafu. Gall effeithio ar bobl unrhyw oed ond ymhlith yr ifanc a'r henoed y mae'n fwyaf cyffredin.

Beth sy'n achosi'r crafu?

Mae'r gwiddon sy'n achosi'r crafu yn barasitiaid mân, yn llai na blaen pin. Fel arfer cânt eu codi trwy gysylltiad croen i groen gyda rhywun sydd eisoes â'r crafu, ac ond yn anaml iawn y cânt eu codi o bethau fel dillad neu ddillad gwely. Nid yw anifeiliaid anwes yn eu lledaenu. Mae gan bobl sydd â'r crafu gyfartaledd o ryw ddwsin o widdon oedolion ar eu croen; bydd ychydig o bobl yn cario llawer mwy. Nid yw bod yn fudr yn achosi'r crafu. Yn anaml iawn, gall amrywiad ar y crafu ddigwydd, o'r enw'r crafu cramennog, mewn cleifion sydd ag imiwnedd wedi'i atal neu gleifion sy'n oedrannus ac yn anhwylus. Mae miloedd o widdon y crafu ar y croen yn yr amrywiad hwn, ac mae'n heintus dros ben.

A yw'r crafu yn etifeddol?

Nac ydy, ond mae'n beth cyffredin i sawl aelod o'r teulu ei gael ar yr un pryd.

4 Fitzroy Square, London W1T 5HQ
Tel: 020 7383 0266 Fax: 020 7388 5263 e-mail: admin@bad.org.uk
Registered Charity No. 258474

Beth yw symptomau'r crafu?

Cosi yw prif symptom y crafu, ac fel arfer bydd yn dechrau tua mis ar ôl codi'r gwiddon. Bydd y cosi'n effeithio ar y corff a'r aelodau, ond ni fydd yn lledaenu i'r pen a'r gwddf fel arfer, ac eithrio mewn babanod. Bydd y cosi'n gwaethygu yn y gwely yn ystod y nos. Mae'n beth cyffredin i nifer o bobl yn yr un teulu, a'u ffrindiau, deimlo'n goslyd tua'r un pryd.

Sut olwg sydd ar y crafu?

Mae brech y crafu yn gymysgedd o farciau crafu a mannau cennog coch; nes ymlaen gall fynd yn heintiedig a datblygu smotiau crawn bach. Mae brech debyg i ecsema (dermatitis) yn gyffredin iawn. Bydd y frech goslyd hon yn gorchuddio llawer o'r croen, ond ym mannau gweog y bysedd ac ar gledrau'r dwylo, yr arddyrnau, y pigyrnau a gwadnau'r traed y ceir y gwiddon yn bennaf. Bydd gwiddon y crafu yn tyrchu i mewn i'r croen yn y mannau hyn er mwyn dodwy eu hwyau. Bydd tyrchfeydd yn ymddangos fel llinellau llwydaidd bach ar y croen. Mae gwiddon oedolion yn fân iawn, dim ond rhyw 0.4 mm o hyd, a thrwy lens maent yn edrych fel dot tywyll bach ar flaen tyrchfa. Yn y crafu cramennog, gall y frech fod yn debyg i soriasis ac efallai na fydd yn achosi cosi mawr.

Sut mae'r diagnosis o'r crafu yn cael ei wneud?

Fel arfer bydd eich meddyg yn gallu gwneud diagnosis o'r crafu ar sail y stori ac wrth archwilio'r frech. Gellir edrych ar grafion o dyrchfa o dan ficrosgop am widdon a'u hwyau.

A ellir gwella'r crafu?

Os na chaiff ei drin, bydd y crafu'n para am fisoedd neu flynyddoedd hyd yn oed; ond gyda'r driniaeth iawn, bydd yn clirio'n gyflym ac yn llwyr. Hyd yn oed ar ôl i'r gwiddon gael eu lladd gan driniaeth, bydd y cosi'n parhau am rai wythnosau fel arfer.

Sut ddylid trin y crafu?

Mae'r driniaeth ar gyfer y crafu'n cynnwys:

1. Cael gwared ar eich crafu eich hun.

4 Fitzroy Square, London W1T 5HQ
Tel: 020 7383 0266 Fax: 020 7388 5263 e-mail: admin@bad.org.uk
Registered Charity No. 258474

2. Gwneud yn siwr nad ydych chi a chysylltiadau eraill yn ei ddal eto. Mae hyn yn golygu bod rhaid i holl aelodau'r teulu a chysylltiadau rhywiol gael eu trin hefyd ar yr un pryd, pûn a ydynt yn goslyd neu beidio.

Mae nifer o baratoadau yn trin y crafu'n effeithiol. Oâ'r rhain, permethrin a malathion ywâ'r rhai a ddefnyddir amlaf yn y DU. Maeân werth gwirio fod y paratoad a roddwyd i chi yn un sydd wediâ baratoiân arbennig iâw ddefnyddio gydaâ'r crafu, gan fod y ddau gyfrwng ar gael mewn nifer o fformwleiddiadau, rhai ohonynt ond yn ddefnyddiol ar gyfer llau pen. Gall eich meddyg awgrymu paratoadau gwahanol i fenywod syân feichiog neu syân bwydo ar y fron, neu ar gyfer babanod.

Dilynwch y cyfarwyddiadau a roddwyd gydaâ'ch triniaeth yn fanwl; byddant yn seiliedig ar yr egwyddorion canlynol:

- Gall y gwiddon fod unrhyw le ar y croen, felly rhaid taenuâ'r driniaeth bob man o dan y gwddf mewn oedolion (a hefyd i groen y pen mewn plant), ac nid ar y mannau coslyd yn unig.
- Dylid gadael y driniaeth ar y croen am 12 awr o leiaf cyn ei golchi i ffwrdd.
- Pan fyddwch yn golchiâ'ch dwylo, rhowch y driniaeth ar eich dwylo eto ar ôl hynny.
- Mae angen dwy driniaeth, gydag wythnos rhyngddynt, er mwyn lladd gwiddon sydd wedi deor o wyau ar ôl y taeniad cyntaf.
- Bydd un golchiad arferol ar gyfer dillad gwely a dillad yn difaâ'r gwiddon.
- Nid oes angen cymryd bach cyn triniaeth.

Os ywâ'r crafu yn gwrthod ymateb i driniaeth neu os mai crafu math cramennog ydyw, yna efallai y rhoddir presgripsiwn ar gyfer triniaeth eneuol oâ'r enw ivermectin, fel dau ddos o dabledi iâw cymryd gydag wythnos rhyngddynt fel arfer.

Yn olaf, os dalioch eich crafu oddi wrth bartner rhywiol, efallai y bydd eich meddyg eisiau gwirio am bresenoldeb clefydau eraill y gellid fod wediâu codi ar yr un pryd.

Beth allaf i wneud?

Os dilynwch y cyfarwyddiadau a roddir i chi, byddwch yn clirioâ'ch crafu yn llwyddiannus. Dylech hefyd wneud yn siwr bod pob un oâ'ch cysylltiadau agos yn taenuâ'r driniaeth ar yr un pryd â chi. Mae dal y crafu eto yn eithaf cyffredin, yn anffodus.

Ble allai gael mwy o wybodaeth am y crafu?

Ar y Rhyngrwyd:

www.emedicine.com/emerg/topic517.htm
www.aad.org/pamphlets/Scabies.html
www.medinfo.co.uk/conditions/scabies.html

Nod y daflen hon yw rhoi gwybodaeth gywir i chi am y pwnc ac mae'n gonsensws o farnau cynrychiolwyr Cymdeithas Dermatolegwyr Prydain: gall ei chynnwys, fodd bynnag, fod yn wahanol ambell waith i'r cyngor a roddir i chi gan eich meddyg.

*Aseswyd y daflen hon (**yn Saesneg**) am ei rhwyddineb darllen gan Banel Adolygu Lleyg Gwybodaeth i Gleifion Cymdeithas Dermatolegwyr Prydain*

CYMDEITHAS DERMATOLEGWYR PRYDAIN
TAFLEN GWYBODAETH I GLEIFION
CYNHYRCHWYD AWST 2004
DIWEDDARWYD MAI 2010

4 Fitzroy Square, London W1T 5HQ
Tel: 020 7383 0266 Fax: 020 7388 5263 e-mail: admin@bad.org.uk
Registered Charity No. 258474